

Javaslat a

Tata Fazekassága

települési

értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Molnárné Tamás Anetta

 (aláírás)

Tata, 2021.02.15.

(P. H.)

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Tata és Térsége Kézműves Egyesület

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Molnárné Tamás Anetta

Levelezési cím: 2890 Tata, Naszályi út 15786 hrsz., 8-as postaláda

Telefonszám: +36 70 378 5053

E-mail cím: molnarneanetta@gmail.com

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: **Tata Fazekassága**

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:¹

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☐ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	

a szakterületi besorolás indokolása:

A magyar fazekashagyományok kulturális örökségünk részét képezik.

3. A nemzeti érték a magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó érték:

- igen**
amely nemzetiség:² **Magyar**
- nem

4. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

Komárom-Esztergom megye, Tatai járás, Tata

5. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

- települési**
- tájegységi
- ágazati

amely értéktár neve: **Tata települési értéktár**

6. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása, a megjelölt szakterületi kategória indokolása (amennyiben nemzetiséghez kapcsolódó érték, a nemzetiségi vonatkozások, a nemzetiséghez való kötődés bemutatása):

¹ Egy szakterületenkénti kategória megjelölése lehetséges.

² Kérjük, jelölje és nevezze meg, amennyiben magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó az érték.

A Kisalföld peremén, a Gerecse lábánál fekszik Tata, mely a 18. században a Dunántúl egyik legjelentősebb fazekas központja, országos viszonylatban az egyik legjellegzetesebb stílussal rendelkezik. A tatai fazekasságról szóló első emlék az 1614-es évi összeírásból maradtak fenn, miszerint a helységben már létezett az úgynevezett „Fazekasok háza”, tudomásunk szerint a tatai fazekascéh 1722-ben alakult meg. Ebben az időben még csak három fazekasról tudunk, de az 1835-70-es évek között működő fazekasmesterek száma elérte a 71-et, sőt a hozzájuk szegődött fazekas inasoké a 149-et. A 19. század elejéig a mesterek fekete kerámiatermékeket gyártottak. Ezek úgy készültek, hogy az égetőkemencét a felfűtésükre szolgáló fával 900 fok környékén megrakták a tűzteret, majd teljesen lefojtották, ezáltal az oxigén hiányos környezet hatására a vörös vasoxid tartalma a kerámiában szürke lett és az el nem égett fa szénmolekulái beleégtek a kerámiákba, amitől gyönyörű fekete lett. Ezekre még égetés előtt kavicsal dörzsölték rá a különböző mintákat, sokszor az egész felületet felkavicsolták, hogy az 1900-as népszámlálás alkalmával már 96 fazekasiparost tartottak nyilván Tatán, mely iparosok kreativitásának, újításának köszönhető a napjainkban is oly híres fehér alapon kék-zöld írókával díszített egyedi kerámia. Ebben az időben Tata, a Dunántúl egyik legnagyobb fazekasközpontjává nőtte ki magát. Tatán a fazekasok négy utcában – Fazekas utca, Temető utca (ma Eötvös utca), Tanoda tér és Hullám utca – laktak. A Fazekas utca 23-as számú ház Szabó Mihály kályhásé volt. Érdekessége, hogy homlokzatát kályhacsempékkel díszítették.

Később a mesterek száma ismét csökkenni kezdett, a fazekassággal foglalkozó családokban az akkor „ideghülés”-nek nevezett titokzatos betegség miatt (amiről később bebizonyosodott, hogy ólommérgezés volt) valamint a kőedénynek is nevezett keménycserep és a zománcozott edények megjelenése miatt is.

Végül 1955-re már csak Csiszár József maradt egyedül, aki ezt a mesterséget művelte, őrizve ezzel kulturális örökségünket. Később az 1970-es évek végétől ifjabb Csiszár József és Végh Ákos is csatlakozott a tatai hagyományokat őrző mesteremberhez. Végh Ákos a tatai fazekasság legősibb a fekete kerámia készítés hagyományait és az oly híres „csíkos” fazekak, korsók formavilágát, díszítményeinek technikáját is őrzi Tatán. A fazekasmesterek száma napjainkban ismét sokasodni látszik de a tradicionális, az országban egyedülálló összetételű kék-zöld félig mázas írókával díszített kerámiák készítésével Csiszár József halála után már csak Molnárné Tamás Anetta fazekasmester és gyakornoka (aki remélhetőleg utódjaként tovább élteti majd Tata tradicionális fazekas hagyományait, kultúráját) foglalkozik. A régi mondás szerint: A tatai fazekas, ha igazi mester volt, akkor tálat, korsót egyaránt tudott készíteni, de sohasem írókázott. Ez a tarkázóasszonyok feladata volt. Ők őrítették meg és adták tovább a tatai cserépedények hetvenkét mintából alap motívumból álló, írókás díszítését, mely ma is egyedülálló. A női kezeken jöttek létre és variálódtak ezek az apró, hímzésben is megtalálható minták. A vászonedények és egyéb mázatlan, „maga falán” díszített edényeiket a tatai fazekasok vörös földfestékkel, ecsettel festették, melynek szintén sajátos elnevezésű motívumai ma is jellemzik a tatai fazekasságot.

Tata vásárcsörzete inkább észak felé irányult, vittek portékát a Kisalföldre, Börzsönybe, egészen a Garam-mentéig (Bakabánya) jártak, tűzálló földet is innen és az Őrségből, Velemér völgyből hoztak a fazekakhoz. Bakabányán, Pest-Budán, Vácon, Szentendre környékén még ma is gyakori a tatai cserépedény, vagy töredék.

A tatai várban működő Kuny Domokos Múzeumnak évtizedekig volt állandó kiállítása, ahol ma is őrzik a fazekascéh eredeti pecsétnyomóját, céhládáját és céhkorsóját is, amely kiállítás a tatai fazekasság történetét mutatta be szép tárgyakon, fényképeken, tablókön és berendezett műhelyszobán keresztül, de mára ez átrendezésre került, az új helye a Kőfaragó Házban lesz, mely idén (2021-ben) nyitja kapuit.

7. Indokolás az értéktárba történő felvétel mellett:

Tata egykor méltán híres fazekasközpont volt, a 18 századtól meghatározó szerepet játszik a térség ipari és kulturális életében.

8. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

Körmendi Géza: A tatai fazekasság története

Molnárné Tamás Anetta tatai fazekasmester szakdolgozata

9. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

Az érték nem rendelkezik hivatalos weboldallal.

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés *m*) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánlólevelek
3. A javaslatban megadott adatok kezelésére, illetve a benyújtott teljes dokumentáció, - ideértve a csatolt dokumentumok, saját készítésű fényképek és filmek felhasználására is - vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat
4. A nem saját készítésű dokumentumok szerepeltetése esetén az adott dokumentum tulajdonosának hozzájáruló nyilatkozata a szabad felhasználásról

I.sz.melléklet :Képek

